

Kartlägga och bedöma – Ett praktiskt stöd för äldreomsorgens språkutvecklande arbete

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2026-7-10281

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, juli 2026

Innehåll

Om stödet Kartlägga och bedöma.....	4
Så här är stödet upplagt.....	5
Att kartlägga och bedöma språklig kompetens i äldreomsorgen.....	6
Vem kan kartlägga och bedöma?	6
Steg 1: Medarbetarsamtal om språket och kommunikationen ...	7
● Medarbetarsamtal	7
Underlag för medarbetarsamtal	7
Steg 2: Kartlägga och bedöma språklig kompetens	8
● Gruppsamtal	8
Underlag för gruppsamtal.....	9
● Observation.....	9
Underlag för observation	10
Välja stöd för språkutveckling	11
Språkstöd på arbetsplatsen.....	11
Uppdragsutbildning med inriktning på språk och kommunikation i äldreomsorgen	12
Utbildningar i svenska språket inom komvux	13

Om stödet Kartlägga och bedöma

Sedan den 1 juli 2026 gäller ett språkrav i äldreomsorgen. Enligt språkravet, som införts i socialtjänstlagen, ska den som bedriver verksamhet inom socialtjänstens omsorg om äldre personer arbeta för att den personal som genomför insatser i sådan omsorg har de kunskaper i svenska som är relevanta för insatsernas genomförande.¹

Den som bedriver äldreomsorg kan arbeta för att personalen har relevanta kunskaper i svenska på olika sätt. Vilka åtgärder som behöver vidtas kommer att skilja sig åt, bland annat beroende på hur verksamheten är uppbyggd, hur personalsammansättningen ser ut (särskilt avseende personalens kunskaper i svenska) och hur långt man redan kommit i det språkutvecklande arbetet.²

Detta stöd syftar till att hjälpa äldreomsorgens verksamheter i arbetet med att kartlägga och bedöma språklig kompetens utifrån språkravet. *Kartlägga och bedöma* är upplagt så att det kan anpassas till verksamheternas lokala behov och förutsättningar, och till övrigt språkutvecklande arbete.

Stödet är del 2 i det paket av stöd för äldreomsorgens språkutvecklande arbete som Socialstyrelsen tar fram på regeringens uppdrag. (Del 1 heter *Processer och rutiner – Ett praktiskt stöd för äldreomsorgens språkutvecklande arbete*.)

Med *Kartlägga och bedöma* vill Socialstyrelsen ge den som bedriver verksamhet inom socialtjänstens omsorg om äldre personer stöd när det gäller följande:

- Kartlägga medarbetarens språkliga kompetens.
- Bedöma om medarbetaren har de kunskaper i svenska som är relevanta för insatsernas genomförande.
- Bedöma om medarbetaren har behov av stöd för språkutveckling.
- Kartlägga och bedöma vilket stöd eller vilka insatser som en enskild medarbetare kan behöva för att utveckla sin kompetens i svenska språket.

Kartlägga och bedöma bygger delvis på Socialstyrelsens material *Språkförmåga i äldreomsorgen – underlag för bedömning och utveckling*.³

¹ 8 kap. 4 a § socialtjänstlagen (2025:400), SoL.

² Jfr proposition 2025/26:93 Ett språkrav inom äldreomsorgen s. 10.

³ Det finns på Kunskapsguiden och på socialstyrelsen.se.

Observera att *Kartlägga och bedöma* är just ett stöd. Som nämnts kan olika verksamheters arbete utifrån språkkravet se olika ut. Det behöver inte göras i enlighet med de förslag och exempel som redovisas i detta stöd.

Så här är stödet upplagt

I stödet presenteras metoder för att kartlägga och bedöma medarbetarnas språkliga kompetens kopplad till arbete inom äldreomsorgen. Här finns också vägledning i att bedöma om medarbetaren har behov av stöd för språkutveckling, och vilka typer av stöd som i så fall kan vara ändamålsenliga.

Utgångspunkten för *Kartlägga och bedöma* är att alla medarbetare (som genomför insatser inom äldreomsorgen) omfattas av *Steg 1: Medarbetarsamtal om språket och kommunikationen*. Det innebär att steg 1 gäller både den som har svenska som förstaspråk och den som har svenska som andraspråk, och både den som har arbetat länge i verksamheten och den som är nyanställd. De medarbetare som bedöms behöva stöd för språkutveckling omfattas därefter av *Steg 2: Kartlägga och bedöma språklig kompetens*.

Till stödet *Kartlägga och bedöma* finns bilagan *Underlag för Kartlägga och bedöma* som är tänkt att användas under tiden de olika kartläggningarna pågår, och för sammanställning och bedömning av respektive kartläggning.⁴

Bilagan *Underlag för Kartlägga och bedöma* kan användas på två sätt: du kan skriva ut den eller fylla i den digitalt.

Om verksamheten redan använder andra metoder för kartläggning av språklig kompetens kan metoderna i det här stödet fungera som komplement.

Den som vill mäta språkutveckling i förhållande till formella betyg i svenska språket behöver vända sig till utbildade lärare i svenska som andraspråk (sva).

⁴ Bilagan finns på Kunskapsguiden och socialstyrelsen.se.

Att kartlägga och bedöma språklig kompetens i äldreomsorgen

I arbetet med omsorg om äldre personer är den språkliga och kommunikativa kompetensen grunden för själva utförandet, och ett av de viktigaste verktygen för att säkerställa kvaliteten i verksamheten som helhet.⁵

För arbete inom äldreomsorgen behövs en språklig kompetens som innefattar en rad olika kommunikativa förmågor, bland andra att lyssna, läsa och skriva, att tala och samtala, ställa följdfrågor, förtydliga, sammanfatta, återberätta, rapportera och dokumentera både muntligt och skriftligt. Denna kompetens behövs för att kunna utföra arbetsuppgifterna och fungera socialt på arbetsplatsen – i förhållande till de äldre, anhöriga, kollegor och andra.⁶

En utgångspunkt för stödet *Kartlägga och bedöma* är att det är väsentligt att som chef ha kännedom om medarbetarens språkliga kompetens och kunna bedöma vilka typer av stöd som kan vara gynnsamma för hans språkutveckling. En sådan kartläggning och bedömning ingår också i Socialstyrelsens stöd för processer och rutiner för det språkutvecklande arbetet.⁷

Vem kan kartlägga och bedöma?

Det är lämpligt att ansvarig chef ansvarar för kartläggning och bedömning. Chefen är också den som lämpligen genomför *Steg 1: Medarbetarsamtal om språket och kommunikationen* som omfattar alla medarbetare. När det gäller *Steg 2: Kartlägga och bedöma språklig kompetens* kan chefen, om hen finner det lämpligt, utse en medarbetare som har någon form av nyckelroll i det språkutvecklande arbetet⁸ att genomföra kartläggningen.

⁵ Jfr proposition 2025/26:93 Ett språkrav inom äldreomsorgen s. 5.

⁶ Jfr *Språkförmåga i äldreomsorgen – Underlag för bedömning och utveckling*. Det finns på Kunskapsguiden och på socialstyrelsen.se.

⁷ Stödet heter *Processer och rutiner – Ett praktiskt stöd för äldreomsorgens språkutvecklande arbete*. Det finns på Kunskapsguiden och socialstyrelsen.se.

⁸ Kan till exempel vara ett språkombud eller en handledare som har chefens och medarbetarnas förtroende.

Steg 1: Medarbetarsamtal om språket och kommunikationen

Steg 1: Medarbetarsamtal om språket och kommunikationen består av ett upplägg för medarbetarsamtal om språket och kommunikationen.

Medarbetarsamtal

Medarbetarsamtalet är tänkt att omfatta samtliga medarbetare, och i första hand användas som metod för att kartlägga och bedöma om medarbetaren behöver stöd för språkutveckling eller inte.⁹

Medarbetarsamtalets innehåll och upplägg har följande syften:

- Att ge medarbetaren möjlighet att sätta ord på hur hen upplever sin egen språkliga kompetens och sina behov av stöd för språkutveckling.
- Att ge dig som chef möjlighet att jämföra medarbetarens upplevda språkliga kompetens med dina egna kunskaper om och erfarenheter av medarbetarens språkliga kompetens.
- Att ge dig som chef ett underlag för att kunna bedöma om medarbetaren behöver stöd för språkutveckling eller inte.

Upplägget består av förslag på frågor om språk och kommunikation kopplade till arbetet. Genom att sammanställa svaren i kartläggningen får du fram ett underlag att använda som utgångspunkt för att bedöma medarbetarens behov av stöd för språkutveckling.

Om du bedömer att medarbetaren har behov av stöd går du vidare till *Steg 2 – Kartlägga och bedöma språklig kompetens*.

Den beräknade tiden för att genomföra medarbetarsamtalet inklusive sammanställningen är cirka 45 minuter.

Underlag för medarbetarsamtal

I dokumentet *Underlag för Kartlägga och bedöma* finns mallar med plats för anteckningar, texter och frågor att använda i samband med kartläggningen av medarbetarsamtalet. Här finns också mallar för sammanställning av och bedömning utifrån kartläggningen.

⁹ Medarbetare som behöver eller kan behöva stöd för språkutveckling kan kartläggas vidare med hjälp av de moment som omfattas av Steg 2: Kartlägga och bedöma språklig kompetens; det vill säga gruppsamtal och observation (se nedan).

Steg 2: Kartlägga och bedöma språklig kompetens

Steg 2: Kartlägga och bedöma språklig kompetens består av ett upplägg för gruppssamtal kollegor emellan – inklusive en kortare skrivövning – och ett upplägg för observation i samband med en arbetsuppgift. Uppläggen är tänkta att omfatta de medarbetare som bedöms behöva stöd för språkutveckling utifrån kartläggningen och bedömningen i steg 1.

Båda uppläggen syftar till att kartlägga medarbetarens språkliga kompetens i kommunikativa situationer som är vanliga på arbetsplatsen. Utifrån kartläggningarna kan man sedan bedöma vilka typer av stöd som bäst kan gynna medarbetarens språkutveckling.

Uppläggen kan användas var och ett för sig, eller som komplement till varandra.

Gruppssamtal

Upplägget omfattar ett samtal kollegor emellan inklusive en kortare skrivövning. Samtalet och skrivövningen utgår ifrån en beskrivning av arbetsuppgifter som personalen ska utföra hos den fiktiva äldre personen Anya på det fiktiva äldreboendet Källslätten.

Gruppssamtalet och skrivövningen syftar till att kartlägga bland annat följande:

- Hur medarbetaren kan läsa och förstå både helhet och detaljer.
- Hur medarbetaren kan återberätta och vidarebefordra viktig information muntligt.
- Hur medarbetaren kan delta i diskussioner, dra slutsatser och omformulera sig vid behov.
- Hur medarbetaren kan vidarebefordra viktig information skriftligt.

Samtalet och skrivövningen är tänkta att genomföras i grupper om cirka 4–6 deltagare. Utgångspunkten för antalet deltagare är att du ska hinna kartlägga medarbetarnas språkliga kompetens inom de fyra språkliga förmågorna lyssna, läsa, tala och skriva. Du ska också hinna ställa frågor och följdfrågor som tillsammans med dina anteckningar kan ge ett relevant underlag för att kunna bedöma medarbetarens språkliga kompetens, och vilken typ av stöd för språkutveckling hen kan behöva.

Det går bra att vara färre än fyra deltagare, men om gruppen är större än sex personer kan varje samtal behöva delas upp på flera tillfällen.

Genom att sammanställa svaren i kartläggningen får du fram ett underlag att använda som utgångspunkt för att bedöma vilken typ av stöd för språkutveckling som de respektive medarbetarna kan behöva (se nedan, under rubriken Välja stöd för språkutveckling).

Den beräknade tiden för att genomföra gruppsamtalet, skrivövningen och sammanställningen är cirka 40 minuter.

Underlag för gruppsamtal

I dokumentet *Underlag för Kartlägga och bedöma* finns mallar med plats för anteckningar, texter och frågor att använda i samband med gruppsamtalet (inklusive skrivövningen). Här finns också mallar för sammanställning och bedömning.

Observation

Observationen består av ett upplägg som går ut på att följa medarbetaren under tiden hen utför en vanlig arbetsuppgift. Syftet med observationen är att du ska få en uppfattning om medarbetarens språkliga kompetens med fokus på just den arbetsuppgift som observationen omfattar. Observationen kan sedan ligga till grund för att ta fram ett stöd för språkutveckling som är anpassat till specifika arbetsuppgifter (se under rubriken Välja stöd för språkutveckling).

Utgångspunkten för observationen är att medarbetaren *vill* delta i observationen, att ni väljer en lämplig arbetsuppgift tillsammans, och att ni kommer överens om när och hur observationen ska genomföras. Det är viktigt att medarbetaren förstår syftet och känner sig bekväm under observationen. Om arbetsuppgiften innefattar interaktion med en äldre person är det också viktigt att hen tillfrågas om sin inställning till att observationen genomförs.

Observationen syftar till att kartlägga bland annat följande:

- Hur medarbetaren kan kommunicera med den äldre personen i samband med att hen utför en arbetsuppgift.
- Hur medarbetaren kan kommunicera i samband med en muntlig eller skriftlig arbetsuppgift som *inte* utförs hos den äldre personen.

Den beräknade tiden för att genomföra observationen inklusive sammanställningen är cirka 30 minuter.

Underlag för observation

I dokumentet *Underlag för Kartlägga och bedöma* finns mallar med frågor att ha som utgångspunkt för kartläggning och bedömning utifrån observationen.

Välja stöd för språkutveckling

Steg 1 – Medarbetarsamtal om språket och kommunikationen och *Steg 2 – Kartlägga och bedöma språklig kompetens* syftar båda till att kartlägga och bedöma medarbetarens språkliga kompetens. Om kartläggningen har gjorts på det sätt som föreslås i stödet kan underlagen ge en bild av hur medarbetaren klarar av sina arbetsuppgifter utifrån ett språkligt och kommunikativt perspektiv. Bedömningen kan sedan användas som utgångspunkt för att fatta beslut om vilket eller vilka stöd för språkutveckling som medarbetaren behöver.

Här presenteras tre typer av stöd för språkutveckling som kan vara aktuella för medarbetaren:

- Språkstöd på arbetsplatsen.
- Uppdragsutbildning med inriktning på språk och kommunikation i äldreomsorgen.
- Utbildningar i svenska språket inom komvux.

Stöden kan användas vart och ett för sig, eller kombinerade på det sätt som bäst främjar medarbetarens språkutveckling.

Språkstöd på arbetsplatsen

Medarbetare som behöver utveckla sin språkliga kompetens kan behöva språkstöd på arbetsplatsen.

Språkstödet kan ges till exempel i samband med muntliga och skriftliga arbetsuppgifter då en annan medarbetare eller handledare ger språkstöd utan att ta över arbetsuppgiften. Det kan också ges under olika typer av möten, i form av mallar, ordlistor och instruktioner, och vid introduktion av nyanställda – då med fokus på språket och kommunikationen på arbetsplatsen.

Språkstöd på arbetsplatsen kan vara särskilt lämpligt för

- Den som behöver stärka specifika språkliga kompetenser i arbetet. Ett par exempel
 - Om kartläggningen visar att medarbetaren har god kompetens i att tala, men låg kompetens i att skriva kan språkstöd vid skriftliga arbetsuppgifter stärka språkutvecklingen.
 - Om kartläggningen visar att medarbetaren har låg kompetens när det gäller att ta till sig och vidarebefordra viktig information muntligt kan språkstöd vid överrapportering och muntliga instruktioner stärka språkutvecklingen.

- Den som deltar i utbildning inom komvux eller uppdragsutbildning med inriktning på språk och kommunikation i äldreomsorgen (se ovan). Medarbetaren kan behöva språkstöd på arbetsplatsen parallellt med utbildningen.

Språkstöd på arbetsplatsen kan ges av till exempel språkombud¹⁰ eller andra former av språkstödjare, handledare, dokumentationsombud, eller motsvarande.

Uppdragsutbildning med inriktning på språk och kommunikation i äldreomsorgen

Medarbetare som behöver utveckla sin språkliga kompetens kan behöva stöd i form av en uppdragsutbildning som är inriktad på språk och kommunikation i äldreomsorgen.¹¹

En sådan utbildning kan vara särskilt lämplig för:

- Den som har kort skolbakgrund
- Den som har låg kommunikativ förmåga
- Den som redan har läst svenska som andraspråk (sva) på gymnasial nivå, men ändå inte har de kunskaper i svenska som är relevanta för arbetet i äldreomsorgen¹²
- Den som avser att läsa sva på gymnasial nivå men ännu inte har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen

¹⁰ Ett språkombud är en medarbetare med uppdrag att stödja kollegor när det gäller språkutveckling. Konceptet språkombud har tagits fram av föreningen Vård- och omsorgscollege. <https://www.vo-college.se/sprakombud>.

¹¹ Socialstyrelsen kommer att tillhandahålla ett underlag för en sådan utbildning vid årsskiftet 2026/2027.

¹² Sva på gymnasial nivå ingår i vård- och omsorgsprogrammet i gymnasieskolan och de så kallade yrkespaketen inom komvux till vårdbiträde respektive undersköterska. Det är också sva på gymnasial nivå eller motsvarande som krävs för att få en skyddad yrkestitel för undersköterskor. Se Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2023:14) om skyddad yrkestitel för undersköterskor, Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2016:64) om ändring i föreskrifterna och allmänna råden om erkännande av yrkeskvalifikationer inom hälso- och sjukvården (inom EU/EES/Schweiz), och HSLF-FS 2017:80 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om legitimation och annat behörighetsbevis vid utbildning från tredjeland.

Utbildningar i svenska språket inom komvux

Medarbetare som inte har läst eller inte har avklarat sina studier i svenska för invandrare (sfi) eller svenska som andraspråk (sva) på gymnasial nivå kan behöva utbildning inom komvux.

Följande utbildningar kan vara aktuella:

- En utbildning inom komvux där språk- och yrkesämnen kombineras. En sådan utbildning kan vara särskilt lämplig för:
 - Den som har kort skolbakgrund
 - Den som har låg kommunikativ förmåga
 - Den som inte har en utbildning i vård och omsorg som motsvarar vård- och omsorgsprogrammet eller något av de så kallade yrkespaketen till undersköterska eller vårdbiträde inom komvux
- Sfi, sva på grundläggande eller sva på gymnasial nivå – beroende på vad medarbetaren har läst och vilken kompetens i svenska som hen har. En sådan utbildning kan vara särskilt lämplig för:
 - Den som vill få en skyddad yrkestitel för undersköterskor
 - Den som vill ha en utbildning i svenska som är studieförberedande



Kartlägga och bedöma – Ett praktiskt stöd för äldreomsorgens språkutvecklande arbete
(artikelnr 2026-7-10281) kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.